

najpodstatnejšie, a ako sa to odráža v súčasných pomeroch. Definitívne sa tu odstraňuje táranie niektorých teoretikov, ako by marxistický odraz nebol adekváciou na objektívnu, materiálnu realitu. Ďalej sa tu dozvieme, ako a v súvisi s čím možno prekonávať minulosť a súčasnosť. A toto je veľmi významné. Pre marxizmus je totiž vlastne tu podstata jeho revolučnosti. Opakujeme, marxistická revolučnosť je dušou marxizmu, ale len preto, lebo je to duša objektívneho sveta. Preto Stalin ukazuje — a v spomenutých príspevkoch je to zachytené veľmi pekne — že len ten marxista je správny, ktorý vie pozerať na základe súčasnosti vpred. Ale kde je to vpred? Minulé predmarxistické smery nevedely odpovedať náležite na túto otázku. V budúcnosti hľadaly fantastičnosť. Hlavne pozitivizmus sa vyznačoval touto charakteristikou. Avšak Stalin ukazuje, že síce ide o fantáziu aj v marxizme, ale to je fantázia reálna, vedecká, vecná a materiálna. Jej objektívne zrnko je v objektívnom svete. Zo spomenutých článkov preto vidno, že marxistom môže byť iba ten, kto vidí čo najširšie skutočnosti, (nielen, ako sú vulgárne, naivne dané, ale skôr ako sa vyvíjajú, ako sú dané svojimi vnútornými silami. Ale ako poznať tieto sily?

To je otázka marxistickej noetiky, t. j. marxistickej dialektiky. Lebo už Lenin dokázal a Stalin to znovu odôvodnil, že dialektika je vlastne niekdajšia noetika, pravda, nie svojou povahou ani nie podľa povahy predmetu, ale podľa toho, čo chcela dosiahnuť. Lenže kým sa noetika týkala iba pojmov, dialektika sa týka týchto istých pojmov, avšak súčasne aj ich objektívne-subjektívnych príčin, t. j. subjektívne-objektívneho, materiálneho sveta.

Také je teda bohatstvo týchto príspevkov, taká je obsahová náplň 2. č. ročníka 1949 „Voprosov filosofii“. A to sme — rozumie sa samo sebou — urobili iba malý náznak zo všetkého, o čo tu naozaj ide.

Ako vyplýva zo všetkého, tento sovietsky časopis predstavuje naozaj tribúnu, ktorá analyzuje, ale súčasne aj školí. Preto, kto sa nechce dať prerásť skutočnosťou, ten musí ísť do tejto školy, aby sa naučil súčasne, ako ísť na to, čo neprestajne rastie, čiže — ako tvoriť vedu, ako formovať poznatky, slovom, čo robiť, aby sme sa nedostali do mŕtveho sveta pojmov, výmyslov a metafyzičnosti. A možno debatovať u nás, či nám je potrebné vedieť všetko toto? Nie, nemožno. Lebo veď náš život je priam v kľčovitých bolestiach tohto pôrodu. Pozorujete v ňom ešte vždy ľudí, ktorí banujú za svetom minulosti, ktorí vidia v konflikte pojmov a realit nemorálnu skutočnosť. Pozorujete to medzi praktikmi, ale i medzi teoretikmi. Ba podobných ľudí nájdeme aj medzi tými, čo sympatizujú s marxizmom, či priam medzi jeho vlastnými ľuďmi.

Nuž aby sme sa teda zbavili všetkého tohto, aby sme sa stali nielen vyznavačmi, ale tvorcami marxizmu-leninizmu v jeho stalinskej epoche, učme sa na tomto jeho prameni. Učme sa poznávať život a robiť ho krajším!

Michal Topol'ský

PAVEL REIMAN, STOLETÍ VĚDECKÉHO SOCIALISMU

Svoboda, Praha 1949, III. vydanie, strán 148, cena 20 Kčs.

Štyridsaťosemtisíc tristo výtlačkov a III. vydanie svedčí o popularite i o kvalitách tohto dielka, ktoré známy marxistický teoretik Pavel Reiman napísal r. 1948 k stému výročiu *Manifestu Komunistickej strany*.

„Vznik nového vedeckého komunizmu, ktorého výsledky shrnuli Marx a Engels do *Manifestu Komunistickej strany*, bol pred sto rokmi revolúciou a úplným obratom vedeckého myslenia. Ich učenie bolo prvou vedeckou teóriou, ktorá umožnila jednotné a ucelené poňatie dejinného vývinu ľudskej spoločnosti vcelku a kapitalistickej spoločnosti zvlášť.“ Vychádzajúc z tohto faktu podáva Reiman na mnohých príkladoch dôkazy jeho oprávnenosti a správnosti, dôkazy z oblasti hospodárskej i politickej. Poukazuje na skutočnosť, ako hlboko videli Marx a Engels do triednej štruktúry vtedajšej spoločnosti. Dokázali, že kapitalizmus, ako aj „predchádzajúca feudálna spoločnosť, je síce nevyhnutným, ale len prechodným stupňom historického vývinu. Kapitalizmus vystriedal feudalizmus, len čo feudálna spoločnosť nezodpovedala novovzniklým výrobným silám. Podobný osud predpovedali Marx a Engels buržoázii“, ktorá „produkuje predovšetkým svojich vlastných hrobárov“. Autor poukazuje na potrebu chápať Komunistickej manifest ako dielo historicky podmienené svojou dobou, ktorého tvrdenia vo veľkej väčšine história storočia, ktoré ubehlo od jeho vyjdenia, skvele potvrdila.

V ďalšej časti, v ktorej píše o historickom mieste Manifestu, autor poukazuje na mobilizačnú úlohu tohto spisu a podrobnejšie skúma najmä otázku, ako chápali Marx a Engels otázku tempa revolúcie a akým tempom revolučné hnutie postupovalo. Ako je známe, Marx a Engels sa orientovali predovšetkým na vývin revolúcie v Nemecku a v ostatných západných krajinách. Ich perspektíva revolúcie odpovedala podmienkam doby. V ich čase priemyselný proletariát bol na západe oveľa silnejší — ich učenie bolo vtedy reálnou perspektívou a takouto zostalo až do XX. storočia, keď V. I. L e n i n vypracoval novú teóriu socialistickej revolúcie v epoche imperializmu.

„Marxizmus súčasnej doby — končí P. Reiman túto časť — ktorý prebudoval marxistické učenie so zreteľom na nové historické podmienky imperialistického obdobia kapitalizmu, je vtelený do SSSR a do zdravej a stále vzrastajúcej časti robotníckeho hnutia, ktorá pochopila svetový význam ruskej revolúcie. Jeho veľkými učiteľmi sú Lenin a Stalin, jediní nasledovníci Marxa a Engelsa, ktorí pochopili ducha a smysel marxistického učenia, bojovali dôsledne proti všetkým pokusom o revíziu marxizmu a nenechali marxizmus ustrnúť na dogmu, ale ho chápu ako to, čím je, ako tvorivú metódu revolučnej politiky, ktorá sa neustále vyvíja s historickým vývinom spoločnosti.“

V ďalšej časti píše Reiman O ľudovodemokratickej ceste k socializmu. Načrtáva tu podstatu ľudovodemokratického štátneho zriadenia, ktoré sa dôsledne spravuje marxisticko-leninským učením, analyzuje podstatu revolúcie ako násilného prebratia moci jednou triedou z rúk druhej a odhaľuje všetky falošné tvrdenia reformistov a pravicových socialistov o inakšom než takomto charaktere revolúcie. Poukazuje tu na rozhodujúci faktor, ktorý umožnil vytvorenie SSSR, víťazstvo SSSR nad fašistickým Nemeckom, i na to, že budovanie socializmu v týchto krajinách nie je mysliteľné ani možné bez zostrujúceho sa triedneho boja. „Popieranie rozhodujúcej úlohy Sovietskeho sväzu pri oslobodení krajín východnej Európy a pri vývine ľudovo-demokratických režimov, popieranie vedúcej úlohy robotníckej triedy, ktorú marxizmus leninizmus zdôrazňuje ako základný predpoklad pre víťazstvo socializmu, prechod od internacionalizmu k buržoáznemu nacionalizmu tvorily ideologickú základňu hnusnej zrady titovskej kliky v Juhoslávii, ktorá rýchlo de-

generovala na skupinu zarytých nepriateľov SSSR a udržuje svoje postavenie len fašistickými prostriedkami potláčania robotníckej triedy.“

„Marxizmus v boji o novou demokraciu“ je názov ďalšej časti Reimanovho diela. Marx a Engels smerovali ďalej, poza meštiacku demokraciu, k novému, vyššiemu stupňu demokracie, „ktorá neodbaví človeka len formálnymi politickými právami, k demokracii, ktorá umožňuje odstránením triednych rozdielov slobodný vývin všetkých ľudských síl.“ Uvádza a rozoberá ústavu SSSR ako najdemokratickejšiu ústavu, poukazuje na podstatu a charakter socialistického demokratizmu.

V stati „O nové vlastenectví“ ukazuje na základnú zmenu chápania tohto pojmu a jeho náplne vo SSSR a v ľudovodemokratických krajinách na rozdiel od kapitalistického sveta. Nové vlastenectvo v týchto (vo SSSR a ľudovodemokratických) štátoch vyviera zo skutočného záujmu celého národa, je to vlastenectvo bohaté, čínorodé, vlastenectvo národov, oslobodených od kapitalistického vykorisťovania.

Ďalej Reiman pojednáva o Marxovi, Masarykovi a národnostnej otázke. Postoj marxizmu k národnostnej otázke bol od začiatku nerozlučne spätý s bojom o novú spoločnosť, o socializmus. Marx od začiatku svojej činnosti sa prejavoval ako dôsledný internacionalista. Toto jeho stanovisko mnohí — a medzi nimi i T. G. Masaryk — nechápali správne (porov. M a s a r y k o v u *Otázku sociální*). Masaryk sa nazdával, a bol na veľkom omyle, že zakladateľom marxizmu bola cudzia „nacionálna otázka“. Tu je tiež zmienka o Engelsovom chápaní „českej národnej autonómie z r. 1892“ — a konečne autor poukazuje na to, ako leninizmus správne riešil a najmä J. V. S t a l i n geniálne rozriešil národnostnú otázku.

V časti „Marx—Engels v boji proti oportunistizmu“ oboznamuje autor so všetkými fázami boja proti Marxovmu a Engelsovmu učeniu. Rôzne reformistické a iné tendencie boli však vždy na škodu robotníckemu hnutiu. Reiman píše, že aj pre české robotnícke hnutie, vedené sociálno-demokratickou stranou, bolo osudné, že pred prvou svetovou vojnou bolo ovplyvnené reformistickou protimarxistickou ideológiou, ktorá ovládala politiku rakúskej sociálnej demokracie. Preto toto hnutie ani nenašlo správnu cestu, ktorá by z českej robotníckej triedy bola urobila predvoj národno-oslobodzovacieho zápasu proti Rakúsku-Uhorsku.

V posledných dvoch častiach pojednáva Reiman o leninizme-marxizme XX. stor., rozvinutom najmä Leninom a Stalinom a o marxizme a tradíciách českého národa. Najjasnejším dôkazom správnosti a tvorivého rozvíjania marxizmu, správnosti Leninovho a Stalinovho učenia je víťazstvo socializmu vo SSSR a všestranný vzrast jeho vplyvu. Preto aj V. M. M o l o t o v mohol vyhlásiť, že „žijeme v dobe, keď všetky cesty vedú ke komunizmu.“

„Táborití a C h e l č i c k ý boli prví, ktorí u nás hlásali myšlienku sociálneho poriadku.“ Ich učenie, aj keď utopistické a nereálne, ukazuje, ako hlboko korenili v ľuďoch túžba po lepšom sociálnom usporiadaní.

V XIX. stor. vplyv marxizmu je už značnejší. Zakladatelia českej sociálnej demokracie J. B. P e c k a a Ladislav Z á p o t o c k ý zastávajú už zásady proletárskeho internacionalizmu. Avšak česká buržoázia, ktorá sa dostala k moci a začala spravovať osudy národa, zavrhla takúto platformu. Boli jej cudzie masarykovské snahy po samostatnom Československu, neskôr sa ich síce chytá, keď sa toto javí ako pre ňu najvýhodnejšie výcho-

disko zo situácie, vyplývajúcej z priebehu a konca prvej svetovej vojny, ale už v prvej republike a najmä po Mníchove zrádza záujmy národa.

Komunisti sú jedinou stranou, ktorá predvídala vývin, lebo sa riadila zásadami marxisticko-leninského učenia. „Marxizmus-leninizmus je dnes vedúcim učením v Československu, hlásia sa k nemu milióny, pretože nijaká iná politická teória nedáva možnosť vyriešiť národné a sociálne problémy natrvalo, pretože všetky ostatné teórie neobstáli v nemilosrdnej skúške dejín.“

Spravovanie sa zásadami marxisticko-leninského učenia je jediný spôsob, ktorý odpovedá našim historickým tradíciám a jediný spôsob, ktorý po už nastúpenej ceste privedie „až k úplnému víťazstvu veľkého národného a zároveň všeludského cieľa, ku komunistickej spoločnosti.“

Podnetná Reimanova štúdia si zasluhuje všestrannú pozornosť.

Ján Sirácky

IGOR HRUŠOVSKÝ, DIALEKTIKA SPOLOČENSKÉHO VÝVINU

Obroda, Bratislava 1949, III. vydanie, strán 95, cena 50 Kčs.

Záujem H r u š o v s k é h o o dejiny, vývin vedeckého myslenia a filozofie preniká v niektorých jeho skorších prácach (*Vývin vedeckého myslenia, Francis Bacon a rozkvet anglickej filozofie, Engels ako filozof*), v ktorých problémy vedy a filozofie rieši v ich závislosti od hospodársko-politických podmienok spoločnosti. Vo svojej poslednej práci skúma otázku spoločenského vývinu v celej jej složitosti, rozoberá pri jednotlivých spoločenských formáciách nielen príčiny a podmienky ich vzniku a zániku, ale aj to, ako sa zmeny v materiálnych podmienkach života spoločnosti odrážajú v ideologickej nadstavbe, najmä vo filozofii.

So stránky metodologickej volil autor účelnú osnovu knihy. Pred rozborom jednotlivých spoločenských formácií, pri ktorých si všima myšlienkové sústavy, dokresľujúce ich obraz, uviedol teoretické kapitoly, ktoré zároveň ukazujú autorovo stanovisko k nastolenej problematike. Tak v prvej a druhej stati, o dialektickej podstate skutočnosti a dialektike vedeckého poznania, poukazuje na nevyhnutnosť dialektickej metódy pre poznávanie. Vedecké poznanie, ak má správne vystihnúť svet, ktorý autor poníma ako dynamickú štruktúru, musí sa opierať o dialektickú metódu. Pritom upozorňuje, že dialektické chápanie sveta vyžaduje rešpektovanie nielen jeho všeobecných zákonitostí, ale súčasne aj špecifických vlastností jednotlivých kvalitatívne diferencovaných oblastí. „Pojem dialektiky teoreticky vyjadruje univerzálnu zákonitosť reálneho diania, no pritom má aj hlboký metodologický význam, keďže určuje, ako treba zásadne pristupovať ku skúmaniu prírodných a spoločenských zákonitostí a ako možno prakticky zhodnotiť a upotrebiť výsledky tohto výskumu.“ Poukazuje na to, ako sa naše poznatky a ich overenie v praxi postupne prehľbujú od jednotlivého poznávania smyslového cez pojmové zachytenie všeobecných zákonitostí reálneho diania, ako naše „poznávanie a osobitné tiež vedecké poznanie je nekonečným procesom a dané všeobecné poznatky sú len zastávkami v tomto procese . . . Resumovať môžeme takto: zákonitosti vývinu sveta v jednotlivých konkrétnych oblastiach skúmania vždy plnšie poznávame vďaka dialektike pojmového poznávania a skú-